

## **Oktatói Identitás a Felsőoktatásban: Online Nemzetközi Konferencia, magyar nyelvű szekciók Pécsi Tudományegyetem, 2022. június 16.**

*Lecturer Identity: Online International Conference, Hungarian sessions*

*University of Pécs, June 16, 2022*

**MADÁCSY JÓZSEF, B. ERDŐS MÁRTA & JÁVOR REBEKA**

**Madácsy József:** Pécsi Tudományegyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Társadalmi Kapcsolatok Intézete, Közösségi és Szociális Tanulmányok Tanszék; madacsy.jozsef@pte.hu

*József Madácsy: University of Pécs, Faculty of Humanities and Social Sciences, Institute of Social Relations, Department of Community and Social Studies; madacsy.jozsef@pte.hu*

**B. Erdős Márta:** Pécsi Tudományegyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Társadalmi Kapcsolatok Intézete, Közösségi és Szociális Tanulmányok Tanszék; erdos.marta@pte.hu

*Márta B. Erdős: University of Pécs, Faculty of Humanities and Social Sciences, Institute of Social Relations, Department of Community and Social Studies; erdos.marta@pte.hu*

**Jávor Rebeka:** Pécsi Tudományegyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Társadalmi Kapcsolatok Intézete, Közösségi és Szociális Tanulmányok Tanszék; javor.rebeka@pte.hu

*Rebeka Jávor: University of Pécs, Faculty of Humanities and Social Sciences, Institute of Social Relations, Department of Community and Social Studies; javor.rebeka@pte.hu*

2022. június 16-án zajlott az *Oktatói Identitás a Felsőoktatásban* című online nemzetközi konferencia a PTE BTK Szociális, Innovációs Értékelő Kutatóközpontja szervezésében. Az esemény előkészítésében és lebonyolításában nemzetközi és hazai partnerek, a Social and Health Evaluation Unit International, az Identity Exploration Limited és a Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Tudományos Bizottsága Szociális Munka Albizottsága nyújtottak szakmai támogatást. A konferencia délelőtti, plenáris szakasza angol nyelven zajlott, majd a délután folyamán párhuzamosan futottak az angol, illetve magyar nyelvű szekciók. A magyar nyelvű program két egymást követő szekciót ölelt fel.

Az *Oktatói szerepek és szerepkonfliktusok* tematikájára épülő első párhuzamos szekció nyitóelőadásában Gilbert Edit (Pécsi Tudományegyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet) *Agora és formális szabályozók: lábjegyzetek a 21. századi oktatói életérzéshez Magyarországon* címmel az egyetemi oktatók mindennapi munkáját erőteljesen befolyásoló, praktikus problémákat vetett fel, amelyek sok esetben szélesebb körű, rendszerszintű folyamatok részeként értelmezhetők, illetve rendszerszintű kérdéseket vetnek fel. Az egyetemi oktató társadalmi presztízse ma is magasnak mondható, miközben valójában nem látható a társadalom számára. Jövedelme e presztízst nem tükrözi, adminisztratív terhei szorongatóak, ma már a fejlődő hibrid oktatás technikai

követelményei által is egyre inkább terhelten. Jobbára technikai és informatikai segítség nélkül – részben az említettek túlterheltsége, nem elegendő létszáma miatt –, magára hagyva igyekszik lépést tartani a modern felsőoktatásban zajló informatikai fejlődéssel, miközben a tárgyi feltételek is hiányosak. Ahogy a felsőoktatási tömegképzés terjedésével a hagyományos elitképzés visszaszorul, az oktató a korábban kölcsönösen inspiráló, produktív oktató–hallgató kapcsolatokat is elveszíti. Az oktatás–kutatás–adminisztráció hármásában munkája akadémiai szabadságát felőrlő, végtelenített folyamattá válik, miközben sok esetben a legnagyobb szaktudást igénylő munkáit, például a PhD-konzultációkat anyagi ellentételezés nélkül végzi. Mindez egy tudományos önmenedzselést követelő, ugyanakkor a vidéki egyetemek oktatói számára esélyhátrányos helyzetet teremtő pályázati keretrendszerben zajlik. Az jelenthet számára feltöltődést, ha az egyetemi színtereket a kritikai együtt gondolkodás agorájának tekinti, ugyanakkor kérdés, hogy kialakíthatók-e olyan fórumok, ahol önmaga szerepéről, munkakörülményeiről akár változásokat is generáló, érdemi beszélgetéseket folytathat.

Mrázik Julianna (Pécsi Tudományegyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Neveléstudományi Intézet) *Hogyan alakítja a kutatói identitás a neveléstudományi kutatást?* című előadásában a kvalitatív összehasonlító elemzési módszer (Qualitative Comparative Analysis – QCA) egyik típusát mutatta be, a kvalitatív és kvantitatív megközelítést integráló, kétértékű logikán (adott feltétel van/nincs) alapuló Crisp-set / QCA-analízist. A módszer segítségével, a „Ki a tudós?” kutatói kérdésre fókuszálva egy, az MTA által kiírt, azonos című cikkpályázatra beérkezett tanulmányok szövegét vizsgálta (N=21 szövegoldal). A különböző tudományterületeket (pl. pszichológia, földrajz, filozófia, közgazdaságtan) képviselő pályázók vélekedéseit alapul véve az elemzés arra jutott, hogy „jó tudós” akkor „eredményezhető”, ha a megfelelő környezet, a hivatás és a képességek együtt állnak.

A szekciót Asztalos Bernadett és Ládonyi Zsuzsanna (Simmelweis Egyetem, Egészségügyi Közszolgálati Kar, Mentálhigiéné Intézet) *A felsőoktatásban oktatók mentálhigiénés megerősítésének lehetőségei* című előadása zárta. Kiinduló gondolataik jól rímelték Gilbert Edit felvetéseire: az évtizedek óta átalakulóban lévő felsőoktatás oktatói és kutatói egyre összetettebb feladattömeggel néznek szembe, ami értelemszerűen az időnyomást is fokozza. Egyszerre elvárás velük szemben, hogy mintegy „sokkarú polipként” gyakorlati szakemberek legyenek, tudásukat folyamatosan fejlesztő tanárok, kutatók, nemzetközi kutatóhálózatokba integrálódjanak, publikáljanak, pályázatokat menedzseljenek, hallgatóborzó marketingfeladatokat lássanak el, és otthonosan mozogjanak az online oktatási terekben. E túlterheltség szükségképpen megnöveli a kiegészítő kockázatát. Az előadók e problémafelvetést követően arra fókuszáltak, hogy az egyetemi/főiskolai oktatók miként mozgósíthatják saját *belső* erőforrásaikat – melyekre közvetlen ráhatásuk van – mentálhigiénéjük megóvására. Amennyiben az embert holisztikusan, a BPSS-modell szerinti bio-pszicho-szocio-spirituális lénynek tekintjük, világosan kirajzolódnak azok a területek, amelyeken önmagáért tehet. Testi szinten elsősorban a rendszeres testmozgás, a fenntartható napi ciklus kialakítása javallott. Pszichés területen a szakmai identitás erősítése, az egyéni és közösségi megküzdési stratégiák kialakítása, a problémákkal egyedül maradás elkerülése, valamint a szupervízió, önismereti munkában, önsegítő csoportokban való részvétel segíthetnek. Szociális vonatkozásban a támogató kapcsolatok, a teammunka, a problémák és konfliktusok kibeszélése-megbeszélése és a „mentálhigiénés projektmenedzsment” jelentőségét hangsúlyozták az előadók. Végül, ami a kiegészítővédelem spirituális aspektusát illeti, arra utaltak, hogy amennyiben az oktató egy nagyobb rendszer részeként látja munkája önmagán túlmutató értelmét, az hathatós protektív faktorként működhet.

A második párhuzamos szekciót – *Gyakorlatorientált megközelítések és a felsőoktatás harmadik missziója* – Mihály Bulcsú (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Társadalomtudományi Kar, Szociális Tanulmányok Intézete) *A szociális munka gyakorlati aspektusának élményszerűbbé tétele a klasszikus egyetemi keretek feszegetésével* című előadása indította. Az előadó, terepkoordinátorként, legfontosabb missziójának az akadémiai és a gyakorlati tér közelítését tekinti. Ezt elősegítő, bevált gyakorlatok az intézménylátogatások, a szociotábor, illetve a tereptanári börze (gyakorlatban dolgozó kollégák meghívása szemináriumi keretek között), illetve a terepelőkészítő és terepkísérő szemináriumok. További, egyetemi képzés és szakmai gyakorlat integrációját célzó kísérlet az oktatási *intézményen belül* terepélményt, terepprogramot, kulturális és szakmai élményt nyújtani, szakemberek, aktivisták meghívásával, a hallgatók bevonásával. A tapasztalatok azt mutatják, hogy ez online formában sikeresebb, míg jelenléti formában a hallgatói aktivitás mérsékeltebb. A hallgatók *kinti*, vagy akár külföldi terepekre, intézményekbe vitele, utaztatása ugyancsak sikeres, ámbár a külföldi utazások esetében az egyetemi adminisztráció által jelentősen megnehezített folyamat. A legutóbbi oktatásmódszertani fejlesztések talán legsikeresebb és legproduktívabb kísérlete a *kint is bent is* típusú hallgatói műhelymunka, amelyben a hallgatók középiskolákban, a kortárs segítés módszereire alapozva beszélgetnek tanulókkal az őket érdeklő problémákról.

Bogárdi Tünde (Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Társadalomtudományi Intézet) *Szociális szakemberek vélekedése a képzés „gyakorlatiasságáról” és az oktatói szerepekről* című előadásában egy 220 fős mintán végzett online kérdőíves vizsgálat eredményeit mutatta be, amely olyan kérdésekre keresi a választ, hogy a már végzett, a szakmában dolgozó szociálpedagógusok (N=120) és szociális munkások (N=100) hogyan vélekednek a képzés gyakorlatiasságáról, az oktatói szerepekről, szakértői tudásukról és szakmai tapasztalataikról, és arról, hogy mennyiben készítette fel őket a képzés a segítő tevékenység végzésére. A különböző képzési formákban – hagyományos, BA, MA – végzett válaszadók közül a mesterképzésben végzettek valamelyest kisebb számban tekintették a képzést gyakorlatiasnak (53%), mint a hagyományos (73%) vagy BA (69%) képzésen végzettek, összességében azonban ezzel együtt is többségben vannak a képzést gyakorlatiasnak tartók, és ehhez mindegyik típusú válaszadói csoport szerint leginkább az összefüggő terepgyakorlat járul hozzá. A válaszadók többsége nem várja el, hogy az egyetemi/főiskolai oktatók tanári végzettséggel rendelkezzenek. Elsősorban azt várják, hogy az oktató szakmai tudással és gyakorlati tapasztalattal rendelkezzen, tisztában legyen az aktualitásokkal, jó kommunikációs készséggel bírjon, és képes legyen a tudás átadására. A válaszadók többsége úgy vélekedett, hogy a képzés ad egy jó alapot, amely az azt követő szakmai gyakorlat megszerzésével együtt képessé teszi őket arra, hogy a szakmában megállják a helyüket, de sok esetben kritikaként jelenik meg, hogy ez nem jelenti azt, hogy a képzés önmagában jól felkészíti őket a munkájukra. Képzésfejlesztési javaslataik közül legmarkánsabban az rajzolódott ki, hogy több szakmai önismeretet fejlesztő kurzusra lett volna szükségük, illetve a különböző klienscsoportokkal, a velük végzett segítő munkával, illetve a kríziskezeléssel és a családon belüli erőszak kezelésének kérdésével mélyebben szerettek volna megismerkedni képzésük során.

Nyers Szilvia (Pécsi Tudományegyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Társadalmi Kapcsolatok Intézete) *Az aktivizmus és közösségi alapú tanulás lehetőségei a felsőoktatásban* című előadásával azokhoz az előadókhöz csatlakozott, akik az oktatás és a szakmai gyakorlat közötti kapcsolat erősítésének lehetőségeit keresik. A közösségi alapú tanulás (Community Based Learning, CBL) – beleilleszkedve az aktivizmus és a társadalmi mozgalmak egyenlőtlenség és igazságtalanság elleni, részvételen alapuló küzdelmének világtrendjébe – olyan oktatási kontextust hoz létre, amely a tanultakat a közösségi ügyekhez,

a társadalmi környezethez kapcsolja, akár önkéntes terepmunka, akár szakmai gyakorlat formájában. Mindez lehetőséget nyújt az egyetemi és a „terepen” élő résztvevők közötti kapcsolatteremtésre, párbeszédre, a felvetődő problémák közös értelmezésére, miközben egyszerre ösztönzi társadalmi problémák megoldását és az élmény alapú tanulást. Ennek egyik jó gyakorlata lehet oktatók és hallgatók részvétele „szolidáris gazdaságok” működtetésében, amelyek, szélesebb perspektívában nézve, igyekeznek alternatívát kínálni a felhalmozás rendszerére épülő kapitalizmussal szemben, megkísérelve annak társadalmi és ökológiai szempontból fenntartható újjászervezését. Konkrétabb célkitűzésekben is gondolkodva, a szolidáris gazdaságok lehetnek kifejezetten terápiás céllal kialakított kertek – mint a Budapest Bike Maffia által működtetett BBM Kertek, a Rókus Campus Projekt vagy egyéb helyi közösségi kertek – szerhasználók, pszichiátriai betegek, hajléktalanok, idősek, fogyatékkal élők etc. számára.

Végül, a szekció záróelőadásában Kurucz Ildikó (Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar, Interdiszciplináris Doktori Iskola) *Kutatói identitástöredékek egy 21. századi terepmunka tapasztalatai alapján* című előadásában saját kutatói identitása formálódásáról beszélt. Másod- és harmadgenerációs paraszti származású értelmiségi volta jelentősen befolyásolta e kutatói önképet, illetve kutatási érdeklődése kialakulását, amely elsősorban a paraszti társadalom változására, a helyi- és helyidentitásra, illetve az önkormányzatiságra irányul, különös tekintettel a helyi értékrendre, illetve a polgármesterek személyes tapasztalataira. Kutatásai során a hosszú távú résztvevő megfigyelés módszerével dolgozik. Sajátos kölcsönhatásként is értelmezhető, hogy míg paraszti származása meghatározza kutatói érdeklődését, illetve kutatási eredményeit gyakorta saját származása, identitása szűrőjén keresztül értelmezi, addig kutatásai is elősegítik, hogy saját helyi kötődéseit, identitását mélyebben megélje.